

OPINIE STAATSHERVORMING

Krijgt het federale niveau de dirigeerstok van België?

Karel Reybrouck & Céline Romainville

Grondwetspecialisten verbonden aan de KU Leuven en UCLouvain.

Maandag 7 juni 2021 om 3.25 uur

Karel Reybrouck en Céline Romainville vragen zich af of er een hiërarchie moet komen tussen de federale overheid en de deelstaten.

<p> belga</p>

© belga

De pandemie legde een aantal pijnpunten van het Belgische federalisme bloot. Niet alleen het grote aantal ministers voor gezondheidszorg of de versnipperde bevoegdheden, maar ook de onduidelijke verhouding tussen de verschillende niveaus leidde tot onzekerheid, verwarring en betwistingen. Kon de federale overheid gemeenschapsbevoegdheden naar zich toe trekken om de gezondheidscrisis te bezweren, of toch ten minste de regionale pandemierespons coördineren? Zijn de federale coronamaatregelen onaantastbaar of kan de Vlaamse regering die regels op eigen houtje weer versoepelen? In feite komt dit neer op de vraag naar hiërarchie in een federale staat, en die kwestie sluimert allang.

Een illustratie. De federale overheid en de gewesten vonden pas na zes jaar onderhandelen een akkoord over de onderlinge lastenverdeling van de Europese Klimaatdoelstellingen 2013-2020. België kreeg daar de trieste trofee van klimaatfossiel voor. Die prijs was het resultaat van de interfederale besluitvorming waarbij elke regering over een vetorecht beschikt, zonder dat de federale overheid kan trancheeren om de besluitvorming te deblokkeren. Een poging om een federa-

le bevoegdheid voor de coördinatie van het klimaatbeleid te verankeren in onze grondwet werd in 2019 nog weggestemd in het federale parlement.

Ook in de discussie over de geluidsnormen rond de luchthaven van Zaventem of in die over de Brusselse stadstol werd gesuggereerd dat een federale harmonisatie-, substitutie- of coördinatiebevoegdheid soelaas kon bieden. Om verwarringen, vertragingen en blokkeringen te vermijden, moet met andere woorden een federale hiërarchie worden ingevoerd. Zo zou de federale overheid kunnen optreden in dossiers die het deelstatelijke belang overstijgen. Dit kan gebeuren onder specifieke voorwaarden, zoals in noodsituaties, bij het niet-naleven van Europese verplichtingen of bij patstellingen in de interfederale besluitvorming.

Ook zonder het centraliseren van heikele beleidsthema's blonk het federale niveau in de jongste jaren uit in stilstand

Het voorstel lijkt logisch, maar het gaat radicaal in tegen de uitgangspunten van het Belgische federalisme. Onze bevoegdheidsverdeling is gestoeld op de sacrale drie-eenheid: autonomie-nevenschikking-exclusiviteit. Dat houdt in dat de gemeenschappen en de gewesten in de autonome uitoefening van hun exclusieve bevoegdheden op dezelfde hoogte staan als de federale overheid. Door het afzweren van elke vorm van hiërarchie hoopten de eerste staatshervormingen (1970-1980) de frêle autonomie van de pasgeboren gemeenschappen en gewesten te beschermen tegen de voortdurende bemoeizucht van de onteigende federale overheid.

Levert het iets op?

Stellen de principes van de eerste staatshervormingen onze federale staat ondertussen wel in staat om doortastend op te treden tegen de pandemie en de klimaatcrisis? Het nevenschikkingsfetisjisme blijft nog altijd sterk ingebakken in ons systeem, zelfs nu, vijftig jaar later, de gemeenschappen en de gewesten beschikken over sterke, volwassen instellingen met een uitgebreid bevoegdheidspakket. Het is nog altijd ondenkbaar dat het federale niveau gewestelijk beleid zou coör-

dineren, bindende beleidsdoelstellingen zou uitvaardigen of decreten terzijde zou schuiven. Ons federalisme blijft allergisch voor concurrerende bevoegdheden, waarbij de federale overheid kan binnenbreken op deelstaatsdomeinen.

Voorstanders van hiërarchie tussen de federale overheid en de deelstaten achten het federale niveau in staat om de botsende regionale belangen te overstijgen. Door verschillende heikele punten te combineren in een package deal kan een consensus ontstaan in de schoot van de federale regering. Bij de besluitvorming rond die federale regeringstafel zijn overigens nog steeds minder partijen betrokken dan bij de interfederale besluitvorming tussen de federale regering en de gewestregeringen. Federale hiërarchie zou overigens niet alleen wenselijk, maar ook noodzakelijk zijn. Zo toonden de pandemie en de klimaatcrisis aan dat transversale beleidsuitdagingen een holistische, gecoördineerde aanpak vereisen. Zonder eenheid van commando riskeert de besluitvorming te blokkeren en het beleid een kakofonie te worden. Want zonder dirigent die de maat slaat, kan toch geen enkel orkest een mooie symfonie opvoeren?

De vraag is natuurlijk of het zo'n goed idee is om een dirigeerstokje te geven aan het federale niveau. Wat zou die hiërarchie opleveren, behalve een diepgaande aantasting van de deelstatelijke autonomie? Waarom zou de federale overheid beter kunnen optreden in deelstatelijke bevoegdheden nu ze daartoe de relevante administraties en expertise mist? Ook zonder het centraliseren van heikele beleidsthema's blonk het federale niveau in de jongste jaren uit in stilstand en blokkeringen. Dit zijn sterke bezwaren, die voorstanders van een primaat van het federale niveau zeker moeten meenemen in hun voorstellen tot reorganisatie van het Belgische federale orkest.

Het zesde webinar van het Re-Bel initiatief vindt plaats op dinsdag 8 juni van 12.15 tot 13.45 uur met als thema 'Voorrang voor het federale niveau?'. Met Gwendolyn Rutten (Open VLD), Johanne Poirier (McGill University, Montreal), Patricia Popelier (UAntwerpen) en Marc Uyttendaele (ULB). Het webinar wordt in het Frans en het Nederlands gehouden (met simultaanvertaling) en gemodereerd door Béatrice Delvaux (*Le Soir*) en Karel Verhoeven (*De Standaard*). Vandaag inschrijven vóór 14 uur op www.rethinkingbelgium.eu.

Verschenen op maandag 7 juni 2021

[LEES MEER](#)